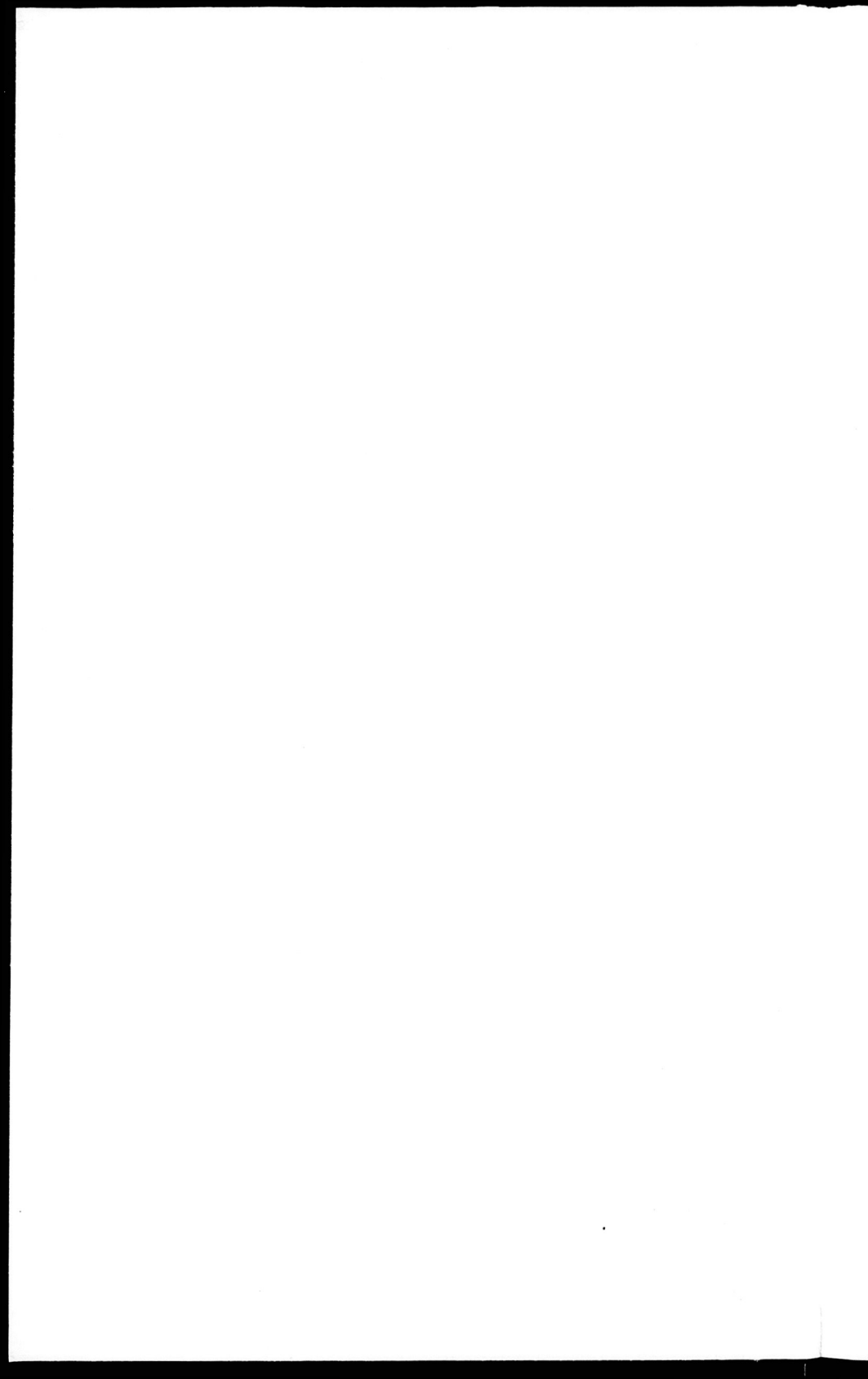

De dolle en niet dolle Honden

in

NEDERLAND.

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

2911 134 5

3279

DE

D O L L E

C. n. 1004.

EN

NIEP DOLLE HONDER

IN

Gederland -

DOOR

J. van DISSEL, Jz. M. D.

*(Nunc vero venio ad gravissimam
quærelam: quæ resecanda sunt, ad
perniciem civitatis manere non debent.)
Crc.)*

TE **DORDRECHT**, BIJ
A. F. H. VAN DER BRUIJN.
1844.

8752

U G E E
CICUTON 23266 2072

Ce projet était sage; aussi fût-il blâmé de tout le monde.

CHATELAIN;

1824

(*Vervolg van den Titel.*)

— en in andere Staten, hebben reeds zoo menig slagtoffer doen vallen, op de afgrijselijkste wijze bezweken onder de doodstaipen der *watervrees*, dat het zoowel onbegrijpelijk als onverschoonlijk mag genoemd worden, dat er ten dien opzichte, — ik zal niet zeggen geene *meerdere* of *krachtigere*, maar zelfs bijna in het geheel *geene* maatregelen ter beteugeling en voorkoming van zoo veel onheils, zijn genomen geworden. Het zal wel niet noodig zijn, dat ik in het geheugen mijner Lezers terugroep, die, zoo vaak met de diepste smart, uit de openbare Dagbladen, of alleen bij geruchte vernomene noodlottige gevolgen, van den beet dier honden, welke door dolheid *werkelijk* reeds waren aangetast; *die* gevallen zal men wel als ten overvloede bekend en onbetwijfeld mogen aanmerken; maar hetgeen misschien als *minder* algemeen opgemerkt, en toegestemd mag worden beschouwd, en toch eene treurige en bevestigde **VAAARHEID** uitmaakt, is, dat dezelfde, niet te herstellen uitkomsten, daargesteld worden door den aanval van sommige honden, onder bepaalde, maar niet nauwkeurig aan te wijzene, omstandigheden, welke niet alleen gezond *schijnen*; maar inderdaad *zijn* en *blijven*, terwijl intusschen hun gebeten slagtoffer binnen korteren of langeren tijd, den vreeselijksten marteldood sterft; of meent men, dat ik naar zulke voorbeelden met inspanning zou behoeven te zoeken?... In betrekkelijk *groot*e menigte zijn dezelve, helaas! voorhanden, en om onder vele anderen slechts *die* te noemen, welke mij onder het schrijven dezes, juist met de namen der bezwekene slagtoffers te binnen vallen, zal ik hier alleen vermelden den zestienjarigen zoon van Mej. N.... uit *Leijden*, alsmede Mej. L.... uit *Amsterdam*, (insgelijks toevallig te *Leijden*,) kort na elkanderen door twee verschillende honden

aangevallen en gebeten, welke beide aan de Hondsdolheid op de jammerlijkste wijze bezweken zijn, terwijl die beide honden *zonder eenige stoornis hoegenaamd*, gezond en ongedeerd zijn blijven rondloopen. Velen zullen zich hier zonder twijfel menig dergelijk rampzalig voorval herinneren, die ik de treurige mocite niet genomen heb allen op te zamelen, doch waarvan de schrikkelijke mare veel te dikwerf uit verschillende oorden van ons Vaderland geklonken heeft en ieder weldenkenden met huiverend medelijden heeft vervuld!

Wat zou ik dus meerdere woorden verspillen waar die getuigenissen der zaken veel te overvloedig dáár zijn? Geen enkel jaar heeft zijnen kring-loop geëindigd of meer dan één slagtoffer der verschrikkelijke *hydrophobie* is gevallen, en wel *niet* alleen of voornamelijk, zoo als ik zeide, door die ongelukkige dieren bij welke de honds-dolheid reeds geheel en volkomen ontwikkeld was, maar *vooral* ook door velen uit die onafzienbare menigte op welke het *licentia deteriores* volkomen van toepassing is, en welke ongehinderd rondlopende, en voor onschadelijk gehouden wordende, veel minder te herkennen en te ontwijken, en dus inderdaad dáárdor *des te gevaarlijker* zijn; zoo als ook b. v. in het dagelijksch leven een openbare vijand of een ontmaskerde en algemeen als zoodanig bekende booswicht, minder te vreezen en gemakkelijker te vermijden is, dan die vriendelijke, zoete, goeddelijke gluijpers, met den eeuwigen stéretijp-glimlach om den giftigen mond, de doucereuse chakals der samenleving, die menschen met hunne harten als hooischuren, waarin, zoo men hun gelooven zal, plaats is voor allen, maar wier gif-tand den doodelijken beet in het hart en in het leven reeds heeft aangebragt, *vóór het te vermoeden of te ontwijken is!*

Ik zou dus geacht kunnen worden het meest verstompt en minst ontwikkelde menschelijke gevoel te beleedigen, indien ik, na het aangevoerde, nog zoude meenen noodig

te hebben met veel omhaal van woorden, de hooge noodzakelijkheid en de dure verpligting van eene heilzame, krachtige en spoedige verandering in dezen, uitgegaan van den Staat als het eenig centraal-punt, waarvan dit met vrucht uitgaan kan, te betogen. Het » *principiis obsta, sero medicina paratur, cum mala per longas invaluere moras*, » mag hier wel in eene gewijzigde beteekenis met aandrang herinnerd worden!

Met een wezenlijk genoegen en algeheele instemming, las ik dezer dagen een vertoog in het Handelsblad (van 13 Sept. 44. No. 4003) over *Geneeskundige Politie*, uit hetwelk, als met mijne bewering volkomen overeenkomstig, ik niet voorbij kan de volgende uittreksels mede te deelen:

» De Staat, » (zegt de ongenoemde Schrijver) » moet zorg » dragen dat het verkregene zielental niet ontijdig uit oorzaken, » welke hij had kunnen verhoeden, afneme. Zedelijke pligt » en eigen voordeel nopen den Staat in gelijke mate tot die » bemoeijing; hetzelfde beginsel behoort met *dwang* te worden » aangewend, wanneer eene veronachtzaming van voor- » schriften en bevelen niet slechts den *overtreder zelven*, maar » ook *anderen tegen hunnen wil* schade veroorzaken kan. » Verlaat men dit beginsel dan ziet men **UIT PLIGTVERZAKENDE** » **ONVERSCHILLIGHEID**, de rampen aan, waaronder het volk lijdt » en die men hetzelfde werkelijk had *kunnen* besparen. Het » bewijs te leveren dat er bij de zorg voor de gezondheid zoodanige instellingen noodig zijn, welke *bijzondere personen* » het regt noch de magt hebben tot stand te brengen, is niet » moeilijk; kennelijk is het *Staats-gezag* tot menige *gelijk-* » *soortige* inrigting *alleen bevoegd* en *uitsluitend* daartoe » *gerechtigd*. Even zoo kan men bewijzen dat vele voorzieningen van Geneeskundige Politie *alleen door dwang* » kunnen gehandhaafd worden, zullen zij van eenig nut zijn; » ook kan de aanmaning van gehoorzaamheid aan deze voor- » schriften, slechts *van den Staat* uitgaan. De instel-

»lingen der Geneeskundige Policie worden naar den aard
 »der zaak in twee afdelingen onderscheiden, namelijk: in
 »instellingen *ter verering* van, leven of gezondheid schadende
 »oorzaken, en in instellingen ter vaardigste en doeltreffendste
 »*herstelling*, eener, ondanks de bestaande maatregelen van
 »voorzorg, gekrenkte gezondheid,” enz.

Reeds voor zeer langen tijd heb ik in een veel gelezen maandschrift een en ander getracht te ontwikkelen, daarop opmerkzaam te maken, en er het hoog belang van aan te toonen, doch — zonder gevolg! ik bleef hopen, dat b. v. het NEDERLANDSCH INSTITUUT (van welks genoegzaam onafgebroken rust men moeijelijk zeggen kan of het *otia non otiosa* zijn, of wel een *dolce far niente* moet genoemd worden) zijn doodsch stilzwijgen ten dezen zou hebben afgebroken, en het niet beneden zich hebben geacht alle middelen die in dezelfs magt stonden (en zij waren vele!) aan te wenden, om de Regering op dien verschrikkelijken geessel der wanhoop opmerkzaam te maken, en *nog eens* en *nog eens* opmerkzaam te maken, zóólang tot dezelve niet meer gekend werd in het land, naar welks naam die verhevene Instelling genoemd wordt; *doch* — het is niet geschied! Thans drie jaren geleden voelde ik mij gedrongen aan den Minister van Financiën den Heer ROCHUSSEN, het ADRES in te leveren, hetwelk ik als bijlage B hier achter mededeel, doch insgelijks zonder er ooit iets verder van te vernemen; misschien was zijne Excellentie in dien tijd reeds niet op zijn gemak, en voelde hij de planken reeds kraken van het finantiëele vaartuig van hetwelk zijne vlag woei, en dat naderhand als wrak onder zijne voeten is weggezonden, (a) en dan zou het natuurlijk onbillijk zijn, daar de

---

(a) Daarna weder opgevischt en thans onder eenen anderen Bewindvoerder drijvende, die, om de gekraakte boel bij elkander te houden; een groot zeil en zwaar touw onder de kiel heeft doorgenomen en gesjord, waarvan het ons heugt wat de draden en garens gekost hebben! om alzoo de lekkers dicht te krijgen; hoewel men vreest, dat het vroeger zoo zeer geteisterde

strekking van mijn schrijven slechts *zijdelings* het financiëele betref maar regtstreeks niets anders ten doel had, dan het behoud in sommige gevallen van de gezondheid en het leven der Ingezetenen, dan zou het, zeg ik, nog al *pretentius* zijn, te willen vergen, dat zoo iets in behandeling kwam, zoo lang er nog zulke meer strangulerende gordiaansche knopen te ontwarren overbleven.

Nu kortelings heb ik nogmaals beproefd deze zaak bij de Regering in overweging te doen brengen, door het inleveren van het tweeledige voorstel (hetwelk ik als bijlage A mededeel,) aan het loffelijk Genootschap » TER BEVORDERING DER GENEES- EN HEELKUNDE? » te *Amsterdam*, waarvan ik de eer heb, Lid te zijn; ook *deze* poging, is helaas! mislukt, zoo als men uit bijlage C, welke ik als antwoord op het voorgestelde ontving, ontdekken zal. De heusche toon van deze rescriptie echter, de opregte hoogachting, welke ik gevoel voor het hooge, maatschappelijke standpunt, de bekende geleerdheid en de onbetwistbaar goede bedoelingen van de geëerde Bestuurderen van gemeld Genootschap, vereischen van mijnen kant, dat ik dit antwoord, als de uitdrukking van een bepaald gevoelen, allezins eerbiedig, hoezeer ik bescheidenlijk erken, dat ik die gevoelens in geenerlei opzigt kan deelen.

Ik stel hoogen prijs op de overigens mij in hetzelfde toegekende goedkeuring, en het verheugt mij, dat het door mij voorgeslagene van de zijde dier Hooggeëerde Mannen, *nuttig* en *NOODZAKELIJK* genoemd wordt, en dat de wensch wordt geuit, dat mijne *goede pogingen* te dezen, met een' *gewenschten uitslag* bekroond mogen worden; dat ik mij echter, zoo als het antwoord te kennen geeft, in de geschikte plaats om mijn voorstel onder het oog der Regering te doen brengen, zou hebben vergist en iets gevraagd heb, hetwelk binnen den werk-

---

vaartuig, weêr te veel water bij de pompen zal beginnen te maken, en er nog niet regt stuur in is; schoon men bekennen moet, dat het nu vrij knap, hoewel eenigzins zwaarmoedig, onder zijn tuig ligt.

kring des Genootschaps *niet* lag, en niet *kon* liggen, dit houde ik van de zijde des Bestuurs, (het zij met verschuldigten eerbied gezegd!) voor eene verregaande dwaling.

Ik heb steeds (en ik doe zulks nog,) als bevordering der Genees- en Heelkunde, in de *hoogste* en *edelste* beteekenis van dat woord, beschouwd, de *voorkoming* en zoo mogelijk de *uitroeiing* van elke ziekte hoegenaamd, maar boven al van de *afgrijpselijkste* onder dezelve, door aanwending van alle wettige middelen tot dat doel voorhanden, onder welke ongetwijfeld mag gerekend worden, EENE BESCHIEDENE, EERBIEDIGE, MAAR NIET MINDER KRACHTIGE EN NADRIJKELIJKE VOORSTELLING VAN HET KWAAD, MET DE MIDDELEN DAARTEGEN, AAN DE HOOGHE REGERING. Wat eenmaal gebeurd *is*, verzuim en veronachtzaming van eene belangrijke zaak, van welke zijde dan ook, heet tegenwoordig, (geloof ik) een »*fait accompli*» dat bijna een schand-woord geworden is, daar menige snoode handeling, van dit vrijgeleide voorzien, stil en rustig doorgestaan en ongemeoid gebleven is; ook *hier* kunnen de door nalatigheid gevallene offers niet weder opgewekt en hunne gelede marteling niet uitgewischt worden! — maar, is het dan nu eindelijk niet billijk, dat men ook *hierin* eens aan de toekomst denke? » *Errare est hominis,*» zegt VIRI-NUS, » *sed non persistere; sæpe optimus est portus vertere consilium,*» en wie zal het tegenspreken? Maar — MOGT het onbegrijpelijker wijze voor een betwistbaar punt worden gehouden of zulk eene handeling, als ik eerbiediglijk de vrijheid nam uit te lokken, *bevordering* van Genees- en Heelkunde zij, dan is het toch dunkt mij voor geene redelijke tegenspraak vatbaar, dat (volgens het tweede gedeelte van mijn voorstel) het in den *eigenlijken* en *directen* zin van het woord voor *Bevordering van Genees- en Heelkunde mag gehouden worden*, eene OPENBARE EN GELDIGE uitspraak over de waarde of onwaarde van openlijk aangeprezene genees- of voorbehoeds-middelen tegen eene wanhopige ziekte, welke in

een zeer kort tijdverloop over het leven of den MARTELDODD des lijdens beslist, gepaard met eene korte en volledige aanwijzing, (die tot nog toe in den voorgestelden vorm ontbreekt) hoe een ieder zich te gedragen hebbe, om die schrikkelijke ramp af te wenden. Het is mogelijk dat ik dwaal, — doch indien het al verschoonlijk zou kunnen geacht worden, dat er zich nooit eene afdoende, *officiële* stem verhief, tegen die in zoo groote menigte geveilde en gevaarlijke schoonheidsmiddelen, (als ware er drang, dat de geheele Natie *geëdo-niseerd* wierde!) omdat van deze slechts een betrekkelijk gering nadeel te vreezen is, zoo als: aanhoudende hoofdpijnen, eene walgelijke aangezigtshurft, of wel, vroeger dan anders onvermijdelijk zou wezen, onder het harde oordeel van Vader HUYGENS te vallen, uitgesproken in zijn bekend punt-dicht over hen »*Die met een's anders haar hun zotten kop bedekken,*» en wat dies meer zij, (en dat ook de menschen, die zoo heel mooi willen wezen, zich die gevolgen natuurlijk dienen te getroosten) zoo blijf ik toch echter gelooven, dat het onnatuurlijk, onbarmhartig en onpligtmatig is te zwijgen, wanneer er middelen worden uitgeveut tegen den verschrikkelijken marteldood der *watervrees*, terwijl niet alleen *niets* ten waarborg strekt van hunne doelmatige werking, maar alles er *tegen* schijnt te pleiten. Die middelen om de razernij bij menschen na den beet van eenen hond, af te weren, zijn *goed*, of zijn het *niet*: is hunne werking *voldoende*, — geeft dan den uitvinder zoo veel eer en goud als hij dragen kan, en laten die redmiddelen *onafgebroken*, *overal*, tot in de *kleinste* plaatsen voor handen zijn: zijn zij *niet* waarvoor men ze wil doen doorgaan, — onmaskert dan den bedrieger, en drijft niet den bittersten en schandelijksten spot met de laatste en eenigste hoop van uwen natuurgenoot, als het deszelfs leven of dood geldt! en van *wien* zal dan nu die verklaring wel moeten uitgaan? Het antwoord is niet moeilijk. Waartoe dat heerlijk Instituut en die zwerm geleerde genootschappen in ons lilliputsche Koningrijkje, als *hier* ge-

zwegen wordt, en men den ongelukkigen *geenen* waarborg hoegenaamd geeft, hetzij voor zijn herstel, hetzij tegen het allerschandelijkste bedrog en de gruwelijkste misleiding? En WAAR nu heeft, krachtig en waardig genoeg om door allen te worden vernomen, de stem geklonken, die zich hier tegen verzet heeft? Ik heb ze niet gehoord! En indien daar nu bijkomt, (als het ware om de kroon op te zetten, aan zulk eene tergende handelwijze, dat de uitventing dier problema- tieke voorbehoed- en genees-middelen, geschiedt door wat men gewoon is te noemen »mannen van de kunst,» »ge- mijterde priesters van Aesculaap,» dan moet men waarlijk met den onsterfelijken, doch thans naauwelijks meer herdacht wordenden, GAUBIUS in de *Præf.* voor zijne voortreffelijke *Inst. Path. Med.* uitroepen: »*Non sine animi dolore quan- doque dubius hæreo, plusne emolumenti an noxæ humano generi medendi scientia offerat,*» waarop hij dan naïf ge- noeg laat volgen: »*sed mitto hæc ne ejus osoribus nimio plus instructis arma ministrem!*» (Dat »nimio plus instructis,» in ernst gezegd, klinkt bijna als of de brave man gemeend had, dat er wel gevallen bestaan, waarin hij het niet begreep dat twee Genees-kunst-Oefenaren, elkan- der zonder schaamrood te worden, konden voorbijgaan!) Dit brengt mij van zelve tot de betuiging, dat ik er niet toe heb kunnen komen, aan den zijdelingschen raad van H. H. Bestuurderen van voornoemd Genootschap in HEDs. Missive, gevolg te geven, om mij namelijk ter bereiking van mijn oogmerk te vervoegen tot de *Provinciale of plaatselijke Ge- neeskundige Commissiën*, zoo wat zijdelings bedoeld, geloof ik, onder de benaming van »*bevoegde autoriteiten.*» Dat zal die geächte corporatiën denkelijk wel aanstaan en dezelve eenigzins oprisschen na zoo menigen ruwen en ongemanierden stoot en greep, dien zij kortelings hebben moeten doorstaan, en die aan dezelve bijna de lappen van den ambst-toga hebben afgerukt, ter gelegenheid van het rapport der nu ontslapene

Geneesk. Staats-Commissie (a) maar vooral in velerlei geschriften toen openlijk aan den dag gebracht. Mijne hooge reverentie voor die achtbare lichamen is hierdoor echter in het minst niet geschokt, en het is onbegrijpelijk, den eerbied dien ik hun als zoodanig toedraag. Buitendien — *omnibus et lippis notum et tonsoribus* hoe hoog die geneeskundige lichamen bij een ieder staan aangeschreven. Ook weet ik volkomen wel, dat hetgeen het geachte Bestuur opnoemt, inderdaad aan die Commissiën gedemandeerd is, onder opperbevel van den Minister van Binnenl. zaken, (met nog een Adjudant *ad hoc*, meen ik, of een dergelijk personaadje, een Referendaris of zoo iets) maar — nu de vervulling van het opgedragene? Zie gemeld Gen. Staats-rapport, enz.

De innige overtuiging dus, dat deze instelling even als vele andere (maar deze misschien *kat' exochèn*) haren grondslag ziet waggelen, houdt mij terug, zelfs al eens aangenomen, doch niet onvoorwaardelijk toegestemd, dat die commissiën tot eenigerlei verbetering den meest *vasten* wil hadden, hare medewerking in deze hoogst belangrijke zaak in te roepen, daar ik eenigzins meen te moeten vreezen, dat toch altijd uit iedere poging, de verwezenlijking der ontmoedigende waarheid, »hoe klein zij zijn van krachten,» zou te voorschijn treden; ook heb ik geene roeping gevoeld met mijne beschouwingen en inzigten nog wederom eenig hoog Staats-Beambte te bemoeijelijken of lastig te vallen,

---

(a) Ik hoop niet dat de een of andere vriendelijke uitlegger, in dit gezegde eenigerlei *glosse* zal meenen te zien op die *Staats-Commissie* zelve, en vooral niet op den door mij zoo zeer geëerbiedigden Voorzitter, den Leid-schen Hoogleeraar BROEKS. Ik zou mij diep schamen, in de verte zelfs eenige onbescheidene aanmerking te willen maken, op den edelen man, die mijnen dierbaren Vader in zeven en zeventig jarigen ouderdom, door eene gecompliceerde doch allergelukkigst geslaagde *Cataract-operatie* aan de beide oogen, in weinige oogenblikken het gezegende licht terug gaf, (dat ZED. nu op tachtig jarigen leeftijd nog geniet,) en voor zóó groote weldaad slechts den *dank des* beweldadigden grijsaards, als eenige belooning heeft willen aannemen.

want zóó, meen ik, wordt zulk een aanzoek op het zachtst genoemd: ik heb gemeend geen' ruimeren akker ter uitstrooijing van het zaad, hetgeen ik God vuriglijk bidde, dat Hij door de zegenrijke koestering van zijn goedkeurend aanschouwen moge bevruchten! te kunnen kiezen, dan door eene algeheele publiciteit aan mijne gevoelens en voorstellen te geven. Of ik nu de hoop koester dat mijn streven met eenen goeden en gewenschten uitslag bekroond worde?... Wie kan het weten! De bijzondere Voorzienigheid Gods, aan welke ik met nederig en onwrikbaar geloof gehecht ben, (in onafscheidelijk en noodzakelijk verband met de aanweiding der middelen, die, zoover wij kortziende menschen dit berekenen kunnen, tot het doel vermogen te leiden,) kan somwijlen nietige en geringe werktuigen, zoo als ik ben, in zijne onnaspeurlijke wijsheid bestemd hebben om iets goeds en iets groots en iets dat voor velen tot duurzamen zegen kan gedijen, dáár te stellen. Ook zou Hij treffende en onverwachte gebeurtenissen hiertoe kunnen verordend hebben: of — zoude b. v. indien de beet van eenen hond, dol of niet dol, den ijsselijken dood door watervrees in al deszelfs verschrikkingen en martelingen eens deed uitbreken bij een' van die glinsterende en schitterende zonen van het stof, die men »GROOTEN der aarde" noemt, — zou het dan, zeg ik, zoo geheel onwaarschijnlijk zijn, dat dit in eene HOOGHE mate de aandacht op het door mij aangevoerde en gevraagde, vestigen zou, en dat misschien uit het gegil van den tot verstikkings toe door watervrees digt gewrongen gorgel, van een slagtoffer uit eene zóó edele en fijne leem geboetseerd, niet eenen weldadigen *naklank* zou vernomen worden, die het middel konde zijn, waardoor het ontstaan en mededeelen der hondsdelheid op den Nederlandschen bodem onwaarschijnlijker gemaakt wierd? Zulk eene voorstelling wordt ten minste niet door de *mogelijkheid* weersproken: dulle honden zijn slechte vereerders van wereldsche groothed of heraldieke summiteiten. — Indien God, bij wien toch de Vorsten even als de

Volken geächt zijn als ijdelheid, eens in zijn aanbiddelijk wereldbestuur gehengde, dat van het een of ander Koninklijk geslacht, een of meerdere leden van den Bloede door een woedend dier gebeten werden, zoodat zij hun koninklijk leven onder de doodstuipen der *hydrophobie* eindigden, — meent gij dat, hoe smartelijk zulks ook zijn zoude voor elke natie, die dat onheil moest treffen, hetzelfde echter in zijne gevolgen niet hoogst weldadig voor dezelve zou wezen? Zou op dienzelfden dag niet het doodvonnis geteekend worden, van die duizende gebrek lijdende en loslopende honden, die de goede Gemeente met hunnen gif-beet bedreigen? Zou men niet als *zeker* mogen stellen dat van *dat* onvergetelijk oogenblik af aan, de meest gestrengte en meest doeltreffende maatregelen zouden genomen worden, die ook hen, die niet op het purper geboren zijn, in het vervolg voor zulk een rampzalig einde, zoo ver dit in menschelijke magt staat, zouden vermogen te vrijwaren? Ik zoude het bijna vermoeden! Het zij verre echter, dat iemand zulk een hard redmiddel zou willen of durven wenschen, al ware het ook van zulk een talrijk Koninklijk Huis, van hetwelk men de hoop zou kunnen voeden, dat het gemis van een paar leden den bloei van hetzelfde niet aanmerkelijk zou doen kwijuen, door den rijken zegen van vruchtbaarheid en vermenigvuldiging, over hetzelfde uitgestort. Gelukkig het Nederlandsche volk, dat, onder de regering van eenen godvruchtigen Koning, wiens liefderijke zorgen en nachtwaken voor het heil des volks algemeen bekend zijn, en volkomen naar waarde geschat worden, en van wiens vrome lippen nog onlangs zulke gemoedelijke, hartroerende, godverheerlijkende woorden tot het volk gevloeid zijn, bij gelegenheid dat er geld gekomen was, zich vleijen mag, éénmaal zulke heilzame bepalingen te zullen zien tot stand komen, ook *zonder* die verschrikkelijke gebeurtenissen, welke wij daar zoo even noemden, en wier voorstelling alleen, het hart van elken Nederlander doet bloeden! Wat mag de vreedzame

en stille burger van den staat, in de bescherming van zijne gezondheid en zijn leven niet verwachten van de beschikkingen eens teêrhartigen Konings, die zelfs zijne genade wil uitstrekken tot verstokte boeven, ook dan, wanneer zij die genade hardnekkig weigeren in te roepen! (a)

Zoo heb ik dan nu openlijk gezegd wat ik meende niet te mogen achterhouden; *mijne* krachten reiken niet verder! ik heb daardoor elke persoonlijke verantwoordelijkheid van mij afgewenteld; en als ik nu misschien vroeger of later weder vernemen zal, dat de onbeteugelde hondswuede weder een of meer slagtoffers op de erbarmelijkste wijze heeft ter neder geveld, zal ik het diep betreuren, maar het mij *niet* verwijten; er bestaat nu eenige waarschijnlijkheid dat sommige, en welligt het meest zulken, die zouden kunnen gerekend worden verplicht te zijn, hier krachtig mede te werken, (om dat het niet vreemd is, dat men de stem van zijn geweten

---

(a) Daar het natuurlijk ieder welgezind Nederlander verkwikt, als hij iets tot lof van zijnen geliefden Koning hoort aanvoeren of het onwaardeerbare geluk mag smaken (zoo als ik nu) in de gelegenheid te zijn, zelve die uit te boezemen — laat het zich wel verklaren, dat men somwijlen moeite heeft zich te wachten, in dezen, de gepaste grens niet te overschrijden.

De opwekking toch, dezer dagen in een Dagblad voorkomende » om toch » vooral niet te vergeten, dat men het aan de liefde van den Koning voor » zijn volk *alleen* te danken heeft, dat de allergehaatste belasting van het » zelve was afgewend, » schijnt eene zóó sterke wierook te bevatten, dat men vermoeden mag dat Z. M. zelve zulk eenen lof zoude afwijzen: dit heet inderdaad te zijn: » *plus roijaliste que le roij!* » De goede Gemeente heeft er toch ook wel *iets of wat* aan toegebracht, mogte het dan geweest zijn onder vele verzuchtingen! *Et quorum pars magna fui!* Ten minste ik herinner mij nog vrij duidelijk het eenigzints weemoedig afscheid dat ik van mijn *don-gratuit* nam, toen ik hetzelfde stortte, in dat *ens rationis*, dat men is overeengekomen 's Lands scharkest te noemen; intusschen, het toezwaaijen van zulk eene hulde bewijst al weder de ontzettende liefde die men den Vorst toedraagt: want voor een Koning b. v. zoo als de Geillus-treerde Courant schetst in zijn A. B. boek voor brave Nederlanders Art. *Couponnen-knipper*, zou men toch zekerlijk zulk een gevoel van verplichting moeilijk kunnen gewaar worden.

somwijlen poogt af te leiden) bij het lezen van deze regelen de schouders zullen ophalen, mij veroordeelen, belagchen misschien, voor overdreven en excentriek verklaren, als iemand die wel wat invloed zou willen uitoefenen, wat nieuws invoeren, wat onuitvoerlijks daarstellen, enz. enz., wel nu! dat is hun en die hun gelijk zijn, van harte gegund! als hun dat genoeg geeft, — doen zij het dan gerustelijk en vrij uit en hard op en bij herhaling! als iemand zulk eene onheusche verdenking en miskennis van mijne bedoelingen chatouilleert, welnu — het is U vergeven nog vóór gij begonnen hebt! ik zal het, als U dat aangenaam kan zijn, geestigheid, goede redenen, attisch zout noemen; — gij moogt den schrijver, als zoodanig, verguizen, beschimpen, miskennen, beliegen des noods, dat is op de wereld zoo geheel vreemd niet: ik ben niet jong genoeg meer, om het *nil mirari* niet geleerd te hebben, of mij over de geheime handelwijs der menschen illusiën te maken; ik heb genoeg gezien om te weten wat dat alles beduidt, waar het dikwerf uit voortkomt, en welke waarde (of onwaarde) die oordeelvellingen hebben; — dat zal mij dus in geen enkel opzigt bevreemden. Wien, die ooit tegen eenig misbruik of verzuim krachtig zijne stem verhief, is het onbewust, hoe alles, ook het beste, kan verdraaid, en in een onzuiver daglicht gesteld worden. Een beroemd fransch Schrijver, zegt: (in *la Messe*) » *ayez mal à la tête, vous passerez pour fou; ayez une vivacité, vous êtes insociable; si pour resister à ce bataillon de pygmées, vous rassemblez en vous des forces superieures, les gens s'écrient que vous voulez tout dévorer, que vous avez la prétention de dominer, de tyranniser; vos qualités deviennent des défauts, et vos défauts deviennent des vices!*” Misschien, indien mijn voorslag door God gezegend mogt worden en eenig goed gevolg hebben, dat dezelve wel door anderen, als door hun het eerst aange-

voerd, gerevendiceerd worde.... óók goed! (a) » Maar, als gij dan nu al die onedelen walm hebt lucht gegeven en uitgelaaten, — in Gods naam en in dien der menschelijkheid! *handelt* dan ook tevens! Vat in dezen iets aan als gij dat kunt, tracht iets goeds te bewerken, iets *beters* dan *ik* heb voorgesteld; onthoud uwen invloed NIET, en de door U miskende schrijver zal U gaarne als een braaf en edel mensch aanzien, als een weldoener van het menschelijk geslacht, en U hartelijk en innig danken, zij het al niet voor uwe oordeelvellingen, dan voor uwe daden; doch — indien gij die iets in dezen *kunt* doen, de handen slap laat hangen, — met welken naam zoudt gij dan wel meenen genoemd te moeten worden? Misschien gelooft iemand ook wel ter goeder trouw, » *dat ik van de zaak te veel ophef maak, dat het zoo zelden gebeurt,*»

(a) Ook *dit* zou zoo ongehoord niet wezen. Ik herinner mij bij deze gelegenheid (en zonder dat het natuurlijk eenige nadere vergelijking dult,) dat mijn onvergetelijken leermeester en weldoener, de Hoogleeraar G. SANDIFORT te *Leijden*, de beleefdheid had, op het *Theatrum Anatomicum* aldaar, den Parijschen Professor JULES CLOQUET rond te leiden. Deze begon al spoedig aan den Hoogleeraar SANDIFORT met veel ophef te verhalen, dat hij een werk over de *Anat. Comp.* stond uit te geven, waarin hij melding maakte, van eene door hem (CLOQUET) gedane belangrijke ontdekking; » men had,» zeide hij, » tot nog toe gemeend, dat de slang geene *palpebra* had, doch hij zou nu die dwaling eens teregt wijzen, daar hij de eerste was, die na vele minutieuse nasporingen en moeilijke præparaten, ontdekt had, dat de slang wel degelijk eene *palpebra* bezat, maar » *pellucida et non perforata*; hij twijfelde niet, of de Hoogl. SANDIFORT » zou deze nieuwe ontdekking op het gebied der vergelijkende ontleedkunde » met die belangstelling vernemen, die dezelve verdiende.» De zedige, maar in den echten zin HOOGGELEERDE SANDIFORT, antwoordde niets, maar bragt den *Professeur* eenvoudig naar de andere zijde, alwaar hij hem, tot alle antwoord, het exemplaar in handen gaf, van de *palpebra pellucida et non perforata* der slang, sedert jaren door Z.H.Gel. en den onsterfelijker BAUGHMANS geprepareerd. Men oordeele over de beschaming van den grooten Parijschen ontdekker! Ik ben niet in de gelegenheid geweest, na te slaan of CLOQUET die ontdekking op zijn' naam heeft laten staan; 't zou mogelijk wezen! de zedigheid en waarheidsliefde in het gebied der letteren; zit op vele Fransche geleerden zoo dik als het goud op een cents klotje.

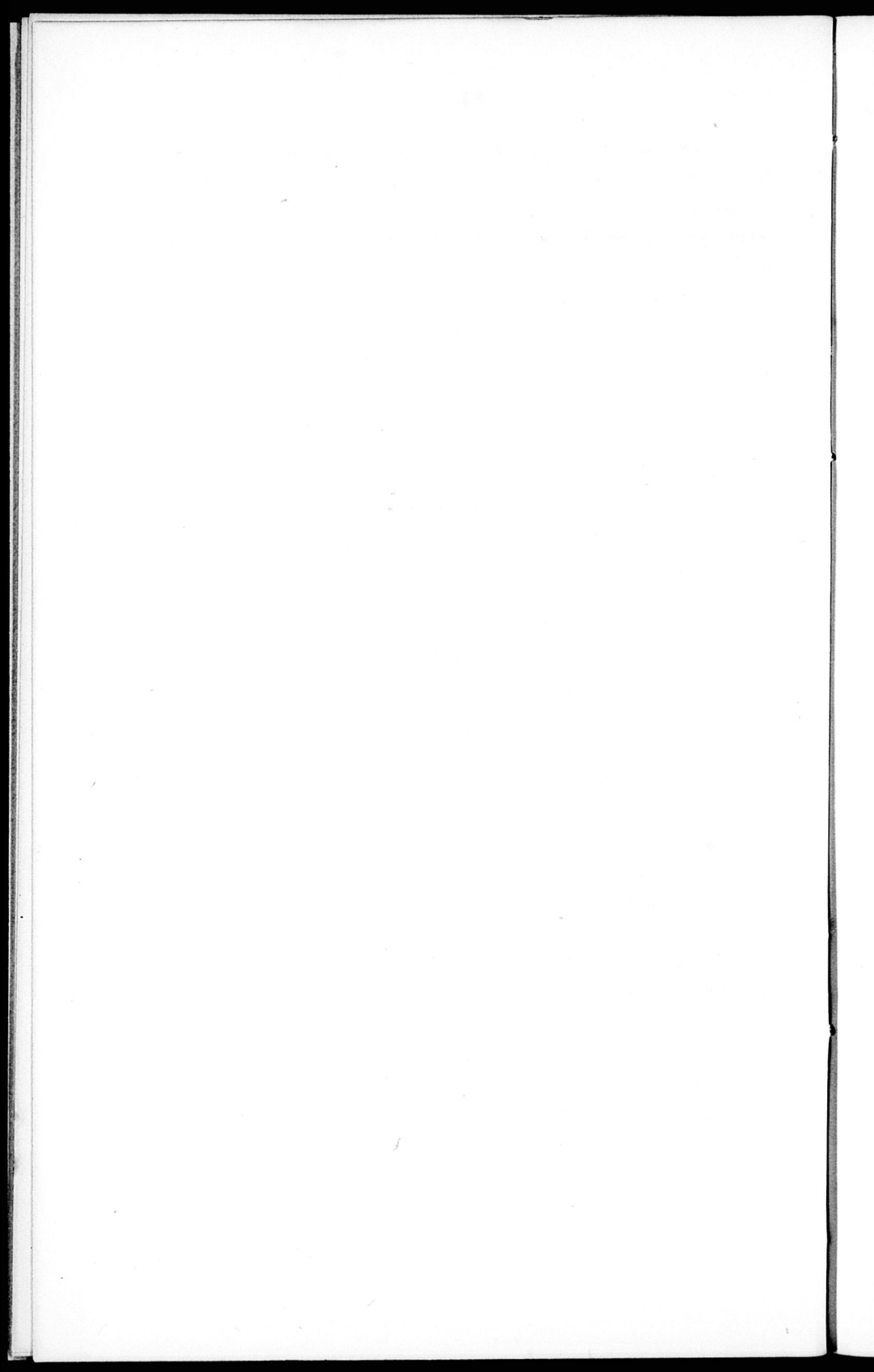
en welke vergoelijking meer eene walgelijke laauwheid weet aan te voeren en eenen glimp van waarheid te geven. Zou dat inderdaad zoo zijn, dat die gevallen *zeldzaamheden* mogen genoemd worden? En zouden ze niet, zoo als ik vroeger zeide, eene lange, akelige lijst vormen, de namen en de martel-geschiedenissen van hen, die alleen in de laatste halve eeuw, de achteloosheid van hen, die het aangaat, met hunnen dood geboet hebben? En hebt gij dan wel ooit iemand aan verstikking en smoring door watervrees zien sterven? Hebt gij den doodelijken angst, het onbeschrijfelijke wee der echtgenooten, ouders en kinderen, van die slagtoffers gezien, en is dan het schrikbeeld u niet om het hart geslagen dat ook *uw* gade, *uw* vader, *uw* kind, dat offer zou hebben *kunnen* zijn, dat zich daar in doodstuipen ligt te wringen? En is hierbij dan niet de vurigste bede in uwe ziel opgeweld, dat *alle* middelen mogten beproefd worden, om zooveel rampen minder mogelijk te maken, om dien jammer *uit te roeijen* misschien, als God zijnen onmisbaren zegen niet onthouden wil aan de pogingen van zwakke en nietige menschen? Is dat U niet alzo geweest?... dan weet ik voorwaar niet, of gij, rustige man! mij meer ten gruwel of ten voorwerp van beklag moet zijn! Misschien vraagt men: » *waarom* nu *met* zoo veel nadruk hierop aangedrongen? *Er bestaat hiertoe thans geene bijzondere aanleiding?* » Indien ik den zin of onzin van deze tegenwerping wel gevat heb, dan zal dezelve moeten beteekenen dat er zich dezer dagen of kortelings, geene gevallen hebben opgedaan, waardoor het bekend is geraakt, dat er lijdens aan hydrophobie zijn gestorven. Zou dan mijn dringende voorslag, naar uw inzien, alleen gewettigd worden, wanneer ik U als met den vinger de lijken kon aantoonen om wier stuipachtig verwrongene monden het bloedige schuim door de verstikking uit de strotspleet geperst, nog niet ware opgedroogd? Zal dat het *critterium* van het juiste oogenblik voor gepaste en gemoedelijke

voorzorg zijn? moeten er naar uw inzien eerst nog wat offers vallen?... En zou ik dan ook mogen vragen, — in welken getale?

Het is vermoedelijk, dat deze regelen onder het oog zullen komen, van sommigen, die de *magt* hebben in dezen eene heilzame verandering te weeg te brengen; en dan zij het hun aangezegd, dat, indien zij inderdaad die magt bezitten, maar dezelve (om welke reden) ongebruikt laten liggen, het bloed der nog te vallene slagtoffers eenmaal van hunne zielen zal geeischt worden! Want dan hebben niet langer die ongelukkige, redeloze dieren, maar *zij, zij* die hunnen pligt en hunne roeping met voeten traden, het gift der watervrees in de aders hunner medeschepselen uitgestort! Al behoorden zij tot de goden der aarde, het oogenblik zal eens zekerlijk komen, — *nam ubi decidimus quo pius Aeneas, quo Tullus dives et Ancus — Pulvis et umbra sumus!* — dat de wierook der huldiging, het ruischen en het gejoel der festijnen, het gekittel der meest versijnde wellust, de bruisschende koningswijn en de geur der uitheemsche lekkernijen, hunne geraakte, uitgerekte en verlamde zenuwen, niet meer zullen vermogen te prikkelen, dat hunne hersenen zullen gloeijen, hunne knieën zullen knikken en de doodschrik hun om het hart slaan zal, — alsdan zullen de, door hun verzuim, gemartelde offers, met onverbedene herinnering, in die plegtige ure oprijzen, maar hun rampzalig uiteinde in den vreeslijksten doodsangst nog benijd worden door hem, die hen had *kunnen* sparen, maar het niet heeft *gewild*, en het thans met ijsselijke zekerheid gevoelt, dat hij eene billijke vergelding te gemoet gaat, eene vergelding, die allen, ook hen, de goden der aarde, wacht, — God heeft..... maar ik mag dat woord niet nederschrijven!

BIJLAGE A,

Aan de H. H. Bestuurderen van het Genootschap
ter bevordering der Genees- en Heelkunde
te
AMSTERDAM,

(S. T.)

Mijne Heeren!

In de volstrekte onmogelijkheid zijnde, de Vergadering van ons Genootschap, zoo als ik had gemeend, te kunnen bijwonen, moet ik mij bepalen, tot het *schriftelijk* doen van een *voorstel*, hetwelk ik gehoopt had *mondeling* te zullen ontwikkelen; ik verzoek beleefdelijk dat het belangrijke van het onderwerp moge doen afzien van de rigoureuse handhaving der bepaling ten opzichte der tijd van inzending, en dat het alzoo U. E. moge behagen, het in de aanstaande Alg. Vergadering te doen behandelen.

Velen met mij zullen reeds sedert langen tijd met smart hebben opgemerkt, dat er evenmin van de zijde des Gouvernements, als door die der wetenschappelijke vereenigingen, welke men zou meenen te mogen vooronderstellen, dat het *directelijk* aanging, iets *wezenlijks* gedaan is, ter uitroeijing van de verschrikkelijke plaag der Hydrophobie, medegedeeld door den beet van dolle of niet dolle honden; of wel, ter openlijke bepaalde en geldige goed- of afkeuring, van die zoogenaamde voorbehoed- en geneesmiddelen, door het dwaze en beklagelijke geloof aan dewelke, vele lijdens worden teruggehouden van het inroepen van meer rationele hulp, en menigeen alzoo het slagtoffer is geworden, van eene dwaling ter goeder trouw, maar — eene dwaling *ten doode!* Hij nu

die weet, dat het steunen op deze middelen, de Biltche en Zwaluwsche drank, b. v. het steunen is, op eenen gebrokenen rietstaf, en deze overtuiging niet met kracht en nadruk, knide en zóó, dat niemand het ignoreren kan, door alle hem ten dienste staande middelen verkondigt en openbaar maakt, mag zich zoo het mij voorkomt, niet geheel vrij kennen van de beschuldiging, den lijder, die den vreeselijksten marteldood te gemoet snelt, in eene verwachting te hebben laten voortsluimeren, waaruit hij zeker wist, dat hij zou gewekt worden tot den afgrijsselijksten jammer! Ik heb reeds ruim drie jaren geleden, toen er een nieuw sijstema van personele belasting stond ingevoerd te worden, mijne wijze van denken hierover aan den toenmaligen Minister van Financiën medegedeeld, en voorgesteld in dit vreeselijk kwaad te voorzien; ik had, (en ik geloof niet zonder antecedenten) — gehoopt, dat het lokaas van eene nieuwe belasting, iets smakelijks zou gehad hebben, zoo dan al het hoog belang der zaak zelve, tot het invoeren van gepaste maatregelen, ter voorkoming der Hondsdolheid, van geen' genoegzamen drang mogt wezen; en daar ik overtuigd was, dat geene wetten naauwkeuriger worden ten uitvoer gelegd, dan die bij welke er sprake is, van Gouvernements-wege geld te innen, had ik ook tot het voorstellen van dezulke, (overigens ook wel de meest geschikte voor het geproposeerde doel) mijne toevlugt genomen; dan — Geëerde Medeleden! — ik heb gefaald! Ruim drie jaren heb ik vruchteloos zien voorbijgaan, met diepen weemoed over menig in dien tijd gevallen slagtoffer, dat door het invoeren, der door mij aangegevene maatregelen had kunnen, en zeer zeker zou zijn gered geworden. De dolle honden hebben intusschen hun schrikkelijk burgerregt behouden, en zoo wilde ik dan nu beproeven of — waar de poging van eenen enkelen is te kort geschoten, misschien de stem van meerderen, en vooral uitgegaan uit den boezem van een Genees- en Heelkundig Ge-

nootschap, tot wiens attributen dit allezins mag gerekend worden te behooren, den gewenschten uitslag zou mogen hebben, en welligt den zegen over ons Vaderland brengen, dat de afgrijsselijke dood door *watervrees* uitgeroeid, of een hoogst zeldzaam voorkomend geval werd, hetgeen het thans *niet* is. Voor eene vergadering van Geleerde Mannen en voortreffelijke Kunst-oefenaars, zoo als zij die dit mijn Voorstel zullen moeten beoordeelen, zal ik het hooge en dringende belang dier zaak, wel niet verder behoeven te ontwikkelen; al ware het ook, dat door het welslagen van mijn voorstel, jaarlijksch slechts één menschenleven aan den afgrijsselijksten dood door *watervrees* onttrokken werd, (en de kans staat beter!) ook *dan* nog zouden wij geen nutteloos of overtollig werk verrigt hebben! Ik neem dus eerbiediglijk de vrijheid met bijvoeging van eene Copij, van het voor drie jaren door mij ten dezen ingezonden adres; (hetwelk natuurlijk veel bevat, dat thans moet wegvallen,) te doen, het navolgende

VOORSTEL.

Ten Eerste: »Dat het aan H. H. Bestuurderen moge »behagen, de strekking en den inhoud van nevensgaand in »der tijd ingeleverd Adres ter kennisse van de H. H. pre- »sente Leden te willen brengen, en eene Commissie uit »H.E. te benoemen, ten einde, *mutatis mutandis* in den »geest van hetzelfde Adres, een verzoekschrift, aan Z. M. den »Koning, UIT NAAM VAN ONS GENOOTSCHAP op te maken, »ten einde Z. M. eerbiediglijk en dringend uit te noodi- »gen, aan het daarin voorgedragene gevolg te willen doen »geven, door het voorstellen van eene speciale wet ten »dezen, in de eerst volgende Vergadering, van H. E. M. »de Staten-Generaal." Het blijft natuurlijk aan de te benoemene Commissie en de meerderheid der Leden over-

gelaten, in hunne wijsheid zoodanige veranderingen in mijn oorspronkelijke voorstel te maken, als zij zullen vermenen te behooren. Ik zou, onder verbetering, van gevoelen zijn, dat in dit verzoekschrift eene *eerste* plaats zou moeten worden ingeruimd aan eene krachtige en grondige aanwijzing, *van het geheel doellooze van eene alleen* PLAATSELIJKE *of alleen* PROVINCIALE maatregel AD HOC, als staande dit volkomen gelijk, met het veilig zijn in een vertrek van een brandend gebouw, in welk vertrek de brand nog wel niet is doorgedrongen, maar door het van rondsom woeden in de andere deelen van hetzelfde, ieder oogenblik *kan* en waarschijnlijk *zal* overslaan, waardoor elke voorafgegane beveiligings-maatregelen, in het vrij vertrek zelve, *verlamd wordt en doelloos is*.

Ten tweede stel ik voor: eene Commissie te benoemen,
 » ter vervaardiging van een klein en zeer goedkoop Volks-
 » Boekje (uitgaande van de vooronderstelling, dat de Lezer
 » *geheel* onkundig zij) in hetwelk op de allereenvoudigste
 » en tevens volledigste wijze wordt aangewezen, wat er elken
 » dag, in de eerste zes weken uit- en inwendig moet ge-
 » daan, aangewend en nagelaten worden; van het oogenblik
 » af van den beet van eenen hond, ook dan, wanneer de hond
 » gezond is en blijft, en dus *te meer*, wanneer dit onbekend,
 » twijfelachtig of omgekeerd is, voorafgegaan van eene *stellige*
 » en *bestissende* uitspraak over de *bewezenen waarde* of on-
 » waarde, der in gebruik zijnde openlijk geveilde en tot nu
 » toe niet officiëel afgekeurde middelen, ter voorkoming en
 » genezing der watervrees, met verzoek aan het Gouverne-
 » nement om aan alle Gemeente-besturen den aankoop van ten
 » minste één Exempl. van gemeld werkje aan te bevelen,
 » hetzelfde door onzen Uitgever in den handel te brengen, en
 » ter verspreiding in te roepen, de weldadige medewerking
 » van het Hoofd-bestuur der Maatschappij *tot N. v. van*
 » *'t Algemeen.*»

Vuriglijk wenschende dat het Geëerde Genootschap mijne inzigten deele, en alzoo eene gunstige toekomst in dezen moge voorbereid worden, heb ik de eer met volkomene hoogachting mij te noemen,

Mijne Heeren!

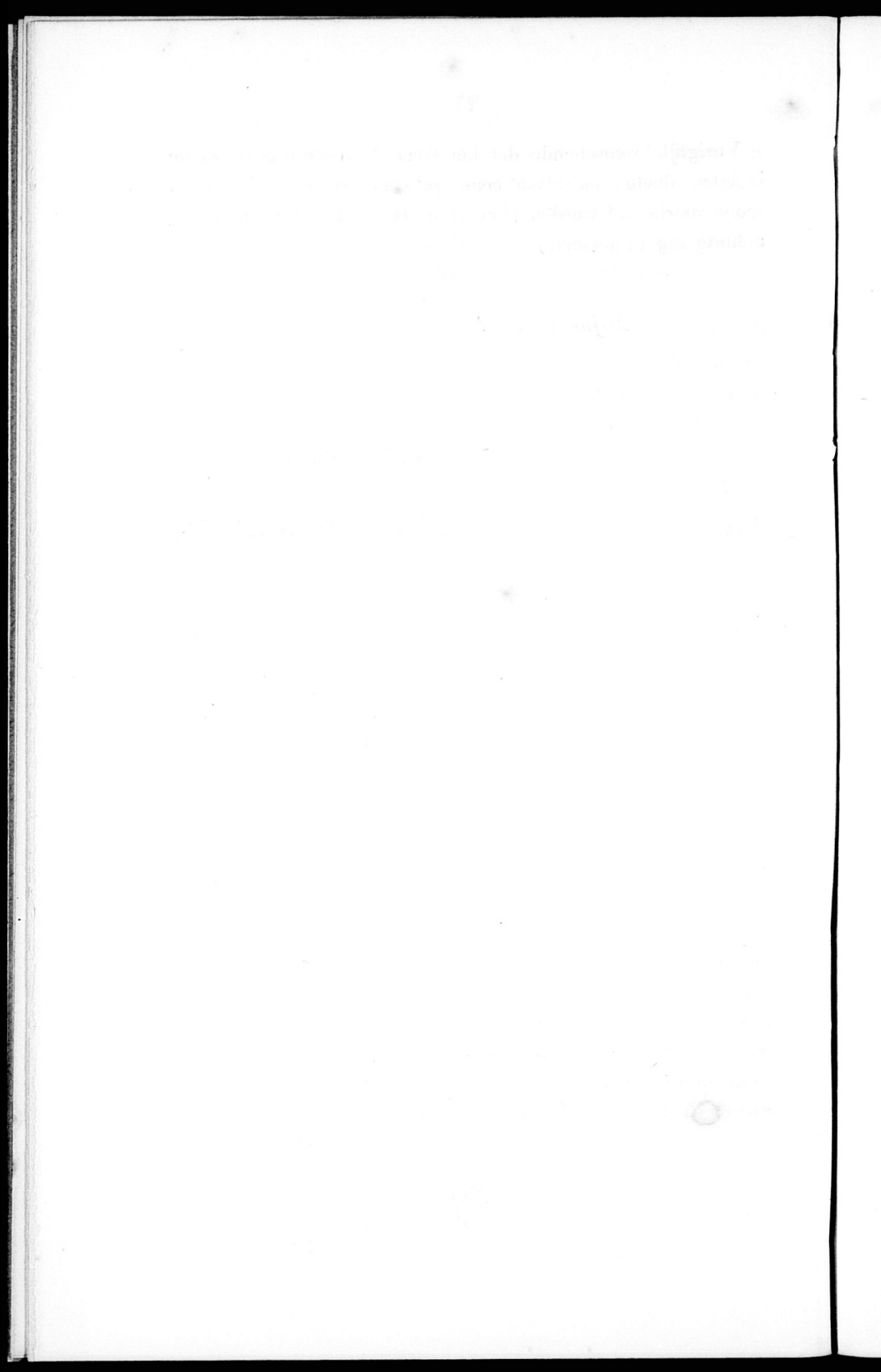
UWEDS. DW. DR. EN MEDE-LID:

Groenlo,

Augustus 1844.

(w. g.) **VAN DISSEL. Jz.**

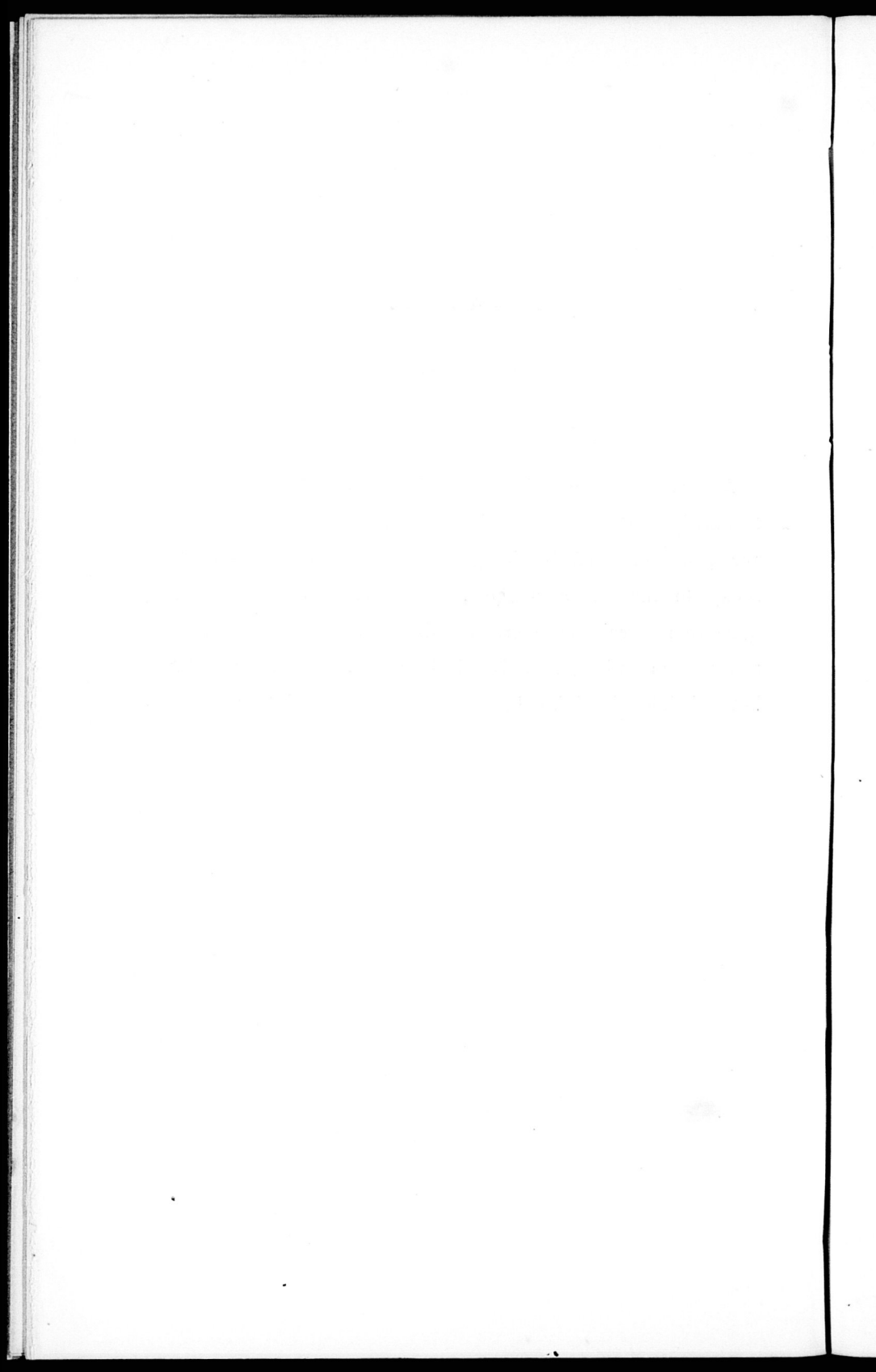

BIJLAGE B.

ADRES, nu ruim drie jaren geleden, ingediend aan den toenmaligen *Minister van Financiën*, en hetwelk de Schrijver gemeend heeft in zijn geheel aan het Geëerde Genootschap te moeten overleggen, doch waarin natuurlijk door tijdsverloop veel veranderd zou dienen te worden, en weg zou moeten vallen, zoo als inleiding enz. enz. alleen *niet* het zakelijke der inhoud, geest, strekking of *betoog*.

**Adres aan zijne Excellentie den Minister
van Financiën.**

Excellentie!

Ik neem eerbiediglijk de vrijheid UExc. aandacht in te roepen, op een voorwerp bij de Concept-Wet der nieuw in te voeren Personele Belasting, *niet* opgenomen, en hetwelk, belast zijnde, een vier-dubbeld nut schijnt te zullen opleveren.

Niets te vragen of te verzoeken hebbende, schrijf ik deze zonder eenige zijdelingsche bedoeling; zelfs zoude ik, indien UExc. in mijne gevoelens, (hierna op te geven,) deelde, juist daárdoor eenige geldelijke opoffering moeten doen, daar ik in het bezit ben van een zóódanig voorwerp, als ik UExc. met alle bescheidenheid, en nu het nog tijd is om bij de nieuwe Wet te worden gevoegd, ter Belasting wilde voordragen.

Ik heb het direct schrijven aan UExc. (als in mijn oog *aanvankelijk* de meest voegzame wijze,) boven elken anderen weg verkozen.

De voorwerpen, die ik vermeen dat allergeschikst en *aller-noodzakelijkst* in de nieuwe Belasting zouden dienen te worden aangeslagen, zijn: *de Honden*.

De vierderlei voordeelen, welke hieruit zouden ontstaan, en in welker ontwikkeling ik zoo kort mogelijk zal trachten te wezen, zijn de volgende:

1o. Het geheel doen ophouden van de verschrikkelijke ramp der HONDS-DOLHEID, die jaarlijks op de *afgrijpselijkste* wijze, verscheidene menschen-levens wegraapt.

2o. Het wegnemen van het walgelijke, onzedelijke en medelijdenswaardige schouwspel langs de straten van al onze bewoonde plaatsen zonder uitzondering, als zóó vele, van honger en dorst versmachtende honden, zich aanmechtig en inwendig verzengd, troepsgewijze gedurende geheele dagen en nachten achter ééne jachtsche teef (zonder eenig resultaat natuurlijk) voortslepen, en de zaden der aanstaande dolheid *mildelijk* opnemen.

3o. De veredeling van alle Hondenrassen.

4o. Het jaarlijks doen vloeijen van eene niet geringe som in 's Lands schatkist, zonder eenige uitgaven.

Ten Eerste: Het is eene, zooveel mogelijk op ondervinding steunende waarheid, dat nooit eenige vrouwelijke, of zeer jong gesnedene mannelijke Hond, *oorspronkelijk* of *uit zich zelve*, dol wordt: moge dan ook het onderzoek overigens, somwijlen *zeer* moeilijk zijn, (daar éénmaal door den Hondbeet de besmetting aan vele Honden zijnde medegedeeld, men dikwerf den draad ook bij de meest minutieuse nasporing verliest,) om met mathematische zekerheid te bepalen, bij *welken* Hond, en *wanneer* de razernij oorspronkelijk, (of het eerst) uitbrak, is echter zóóveel zeker, (de ondervinding, zoo wel als de aard der zaak zelve, staan er ons borg voor,) dat hevig en aanhoudend geprikkelde, en daarbij lang of meestal geheel onvoldane teel-drift, en de noodwendige gevolgen van dien op het organisme, gepaard met karig, veelal geheel bedorven voedsel, vuil of dikwerf *geen* drinkwater, de hoofdredenen zijn van het ontstaan der *Rabies Canina*, die zich alsdan op eene ruime schaal, door den beet, mededeelt, eenen panischen schrik verspreidt, (volgens BOSQUILLON *alleen* reeds in staat, de *Honds-woede* bij menschen te doen ontstaan,) en de wanhopende slagtof-

fers, op de treurigste wijze ten grave sleept; — ter *voorkoming* toch van die ijsselijke bezoeking na gebeten te zijn, bestaat eene *zweem* van hoop, — ter *genezing*? — GEENE! en die, tot den marteldood der Hijdrophobie gewijde rampzaligen, kunnen, bij het uitbreken hunner ziekte, even als bij den ingang der hel van Dante, de hoop STELLIG opgeven.

Het zou eene schoone lauwer zijn, Exellentie! aan de Burgerkroon, die bij en na UExcs. aangevatten Hercules-arbeid (*) het dankbare Vaderland UExc. niet zal onthouden, wanneer *Nederland* betuigen moest aan UExc. de uitroeiing van deze ramp, (verschrikkelijker dan elke andere!) te moeten danken, en *dat* resultaat *alleen*, die gewenschte uitroeiing, zou mijns erachtens, de oplegging dier Belasting wettigen niet slechts, maar zeer zeker ten PLIGT MAKEN.

Eene belasting van zes gulden 's jaars, voor ieder vrouwelijke of gesnedene, en het dubbele dier som voor iederen mannelijken of ongesnedenen hond boven de vier maanden oud, (honden van jagers, die acte betalen en de trekhonden van gepatenteerde kramers, enz. tegen de helft gerekend,) zou als door eenen *tooverslag* de Hondsdolheid doen *ophouden*, want:

Ten tweeden: Alsdan zou iedere Hond eenen *Eigenaar* bekomen, die hem gezond voedsel en dak *wilde* en *kon* bezorgen, en het zou in het belang zijn van ieder, die eenen hond hield, de bevolene policie-maatregelen ten opzichte van vasthouden, en andere voorzorgen, bij een onverhoopt enkel geval van bestaande of gevreesde Hondsdolheid, *stiptelijk* ten uitvoer te leggen.

De pseudo-philantropische tegenwerping, alsof men door

Het is ZExc. niet mogen gelukken die financiële Hercules-arbeid te volbrengen. Misschien mag men vermoeden, dat de Heer R. in eenen zedelijken zin, de grondbeginselen was toegedaan, ontwikkeld in eene voortreffelijke Juridische Academische Verhandeling van het begin dezer eeuw, door *van Stavoren* meen ik, tot onderwerp hebbende: *de tortura non licita*.

het leggen van Belasting op de Honden, den *armen* man zijnen *Vriend* zoude ontnemen, is bijna te *nietig*, om te beantwoorden; die »*Vrienden*» krijgen bij negen en negentig honderste gedeelte, (sit venia verbo!) meer schoppen dan eten, dolen nacht en dag rond, hun verrot voedsel uit de riolen zoekende, en zijn de *schrik* en de *schande* en de *walg* onzer straten! Voor dieverijen, (voorondersteld dat eenige zoogenaamde Wacht-Honden van wege de Belasting werden afgeschafft,) zou de weg ook niet ruimer worden, want thans liggen die dieren, in verschillende streken van ons Vaderland, veelal (uit vrees van des nachts door eenen dollen Hond gebeten te zullen worden,) buiten 's huis in gesloten afschutsels van rasterwerk, en zijn dus bij eventuele diefstal, den Eigenaar van *geen het minste* nut, daar er meenigerlei middel, (de ondervinding heeft het ten overvloed bewezen) bij die nachtelijke Industriëlen bestaat, om de honden, onder het uitoefenen van hun handwerk, zeer gedwee te doen zwijgen. — Ook is het waarschuwen van die dieren tegen zoogenaamd *kwaad volk*, zeer problematisch, daar zij des nachts bijna voor elk vreemd, voorbijtrekkend voorwerp, woedend aanslaan, zoodat het voor den Eigenaar niet wel te herkennen is, *wanneer* er eigenlijk gevaar bestaat van bestolen te worden, weshalve het nuttige en noodzakelijke van die quasie Wachthonden, meestal *illusie* is, en is het dit NIET, dan inderdaad zijn zulke nuttige dieren, die geringe Belasting *dubbeld* waardig, en de tegenwerping valt.

Kleine boeren overigens, die b. v. omdat hun de Belasting op het gemaal *te zwaar* drukt, hunne gemalen rogge, als ware het voor het *vee*, laten ZANDEN, en dan het GEZANDE MEEL, na *harden* arbeid, met vrouw en kinderen als broodpap *vermalen*, zullen wel niet geacht worden, eenen Hond uit vermaak of weelde te *kunnen* aanhouden, of voor bewaking van hun eigendom te *behoeven*.

Ten Derde: Hoezeer de Rassen zouden veredeld worden, schijnt bijna *overtollig* aan te toonen, daar ieder die eene teef had van zuiver bloed, en jongen verlangde, zou zorgen die te doen bespringen door Honden van dezelfde soort en waarde, hetgeen langzamerhand eenen niet onaanzienlijken inlandschen handel zou kunnen opleveren.

Ook zouden de Commissiën van landbouw, even als dit met de paarden geschiedt, de hiertoe aangebodene Springhonden, naar het verschillend ras, kunnen keuren en met premiën beloonen, bij welke dan ieder, die op een goed soort gesteld was, zich van zelf wel zoude vervoegen; hetwelk natuurlijk schoone individus zou opleveren, en het *walgelijke, ongelukkige en gevaarlijke* heirleger van monsters verdringen. Overigens zijn Honden, die tusschen de derde en vierde maand goed gesneden worden, genoegzaam even vlug en sterk, als wezenlijke mannelijke Honden, en voor *alle* diensten *evenzeer* geschikt.

Ten Vierde: Ik houde de berekening niet overdreven; dat er, na de eventueële invoering met Mei aanstaande of later, van eene gemiddelde Belasting van zeven à acht gulden jaarlijks van elken Hond, in ons Vaderland nog *eenige duizenden* zullen worden aangehouden:

Wanneer dus die Wetsbepaling zonder oogluiking wordt ten uitvoer gelegd, en voor de *niet* aangegeven Honden, de bepaalde boete word ingevorderd, of de zoodanigen worden *weggeruimd*, zou dit toch nog, (en zonder iemand te drukken), eene zeer aanzienlijke som afwerpen: de voorgedragene grondslag der Paarden, kon dan, onder verbetering, omvatten:

Paarden, Hitten, Ezels, Muilezels en HONDEN.

Waarlijk, Exellentie! er *bestaan* Belastingen, en vooral Indirecte, die *harder* en *drukkender* zijn, zoo als ik straks met een enkel woord aanduidde.

Ook zou deze heffing en surveillance geen enkele cent

aan den Lande behoeven te kosten, daar dezelve door de bestaande H. H. Ontvangers en Ambtenaren zou kunnen worden uitgeoefend, zoo als dit geschiedt ten opzigte van alle andere belaste voorwerpen.

Excellentie! Ik kan gedwaald hebben, maar ik heb *ter goeder trouw* en *naar mijn beste weten* geschreven, en was van gevoelen eenen voorslag die zulk een uitgebreid nut belooft, niet te MOGEN achterhouden, *welke* dan ook de uitslag van dit Adres zijn mogt, aan hetwelk ik voor 's hands geene andere bestemming dan de toezending aan Uw Exc. meende te moeten geven, terwijl ik zeer gaarne op elke aanmerking zal trachten te antwoorden.

Van UExc. algemeen gewaardeerde regtschapenheid en zaak-kennis, de volvoering van dit aangelegen onderwerp hopende, heb ik de eer met ongeveinsde hoogachting en verschuldigten eerbied te zijn,

Excellentie!

Groenlo, (w. g.) J. VAN DISSEL. Jz.
April 1841. Med. et Chir. Doct.

Oud Chir.-Majoor der Ned. Koninkl. Marine.

Den seer Geleerden Heere
J. VAN DISSEL, Jz. Med.
et Chir. Doctor te Groenlo.

Zeer Geleerde Heer!

UEDs. Missive van 30 Augustus is mij, met de daarnovens gevoegde stukken wel geworden en, ingevolge Uw verlangen, heb ik niet verzuimd dezelve ten spoedigsten aan het Bestuur onzes Genootschaps in te leveren en tot een onderwerp van deliberatie te maken; en ten gevolge hiervan, vinde ik mij door gemeld Bestuur gemagtigd, UEZgel. onder het oog te brengen, dat alzoo het onderwerp van Uw ingezonden voorstel geenszins betrekking heeft op de *bevordering der Genees- en Heelkunde*; — dat hetzelfde uitsluitender wijze behoort tot de *POLITIA MEDICA*, welke onder het oppertoevoorzigt van den *Minister van Binnenlandsche zaken*, aan de *Provinciale en Stedelijke Commissien van Geneeskundig toezigt* is gedemandeerd; — en dat derhalve alzoo de werkzaamheden en bemoeijingen van ons Genootschap zich in geen deele uitstrekken, noch kunnen uitstrekken buiten den kring, waar binnen de *BEVORDERING der Genees- en Heelkunde* ligt opgesloten, het Bestuur onzes Genootschaps aan UEDs. verlangen om het ingezonden voorstel in de buitengewone vergadering in overweging te brengen, geen gevolg heeft kunnen geven.

Gaarne intusschen, erkent het Bestuur het nuttige en noodzakelijke, hetwelk er, in meer dan één opzigt, in uw voorstel gelegen is; en dat er genoeg termen aanwezig

zijn om de aandacht der *bevoegde autoriteiten* op het stuk der zoo vele loslopende honden op te wekken, en gepaste maatregelen hiertoe uit te lokken. Hetzelve kan dus ook niet anders dan uwe goede pogingen ten deze, hoezeer ons Genootschap daartoe niet kan medewerken, allezins prijzen, en wenschen dat dezelve, ter *behoorlijke plaatse* aangewend, gunstig opgenomen en met eenen gewenschten uitslag bekroond mogen worden; — en eindelijk maakt hetzelve gaarne van deze gelegenheid gebruik om de belangen onzes Genootschaps aan UEDs. medewerking aan te bevelen, in-dachtig aan het *eenige* doel van deszelfs streven, *de bevordering der Genees- en Heelkunde.*

Met verschuldigde achting heb ik de eer te zijn,

Zeer Geleerde Heer!

UIT NAAM VAN BESTUURD. VOORN.

(w. g.) P. J. VAN MAANEN.

aste Secretaris.

NASCHRIFT.

Ik had nauwelijks deze regels geschreven, toen mij het 88 Stuk van het zeer behoeftigste, maar nog te weinig gelezen Tijdschrift voor Nederlandsche Geneeskunde, van Dr. van der Meer in handen kwam; zoowel omdat het registersels verzoekt is, met het door mij behandeld onderwerp, als omdat het misschien in vele andere opzichten zeer nuttig wezen kan, wil ik mij niet berispenden, hier een paar afzonderlijke aanteekeningen te deelen, uit het daarin vervatte eerste stuk tot opzettelijk leidend:

NASCHRIFT.

Over de noodwendige maatregelen der gezondheid-Police, om de, door den heer van Weerdenburgh voortwoorde maatregelen, zooveel mogelijk tegen het uitbreken der waterreuk te behoeden; door den Medicaalraad en Phisicus Dr. van Cuijck te Oudelf (Houke, Leidsche, 2 d. n. 3. N. 32 blyk.)

Leze gaansig zijn de proefnemingen uitgevallen, die gemaakt met het galvanisme ter ontleding van het spekkel-gas in 24 uren stelde.

Eene taal bed van eenen dellen een even twee dairen tangen heet is de hand gekregen. Vier en twintig uren daarna, toen de wond reeds droog was, werd zij een half uur lang aan de werking eener Galvanische batterij van 10 platen blootgesteld. In den avond gaf de hand tekenen van een hevige pijn, toen drongen eenige bloeddruppelen uit de wond, en er verschee zich een half een dikke korst, die den 2den dag daarna afviel. Den 10ten dag daarop, was de wond genezen en de hand bleef gezond. Een, met het spekkel van eenen dellen hand, ingesneede hand werd 54 uren na de inenting gezwollen, er verschee zich korsten, die

NASCHRIFT.

Ik had nauwelijks deze regels geschreven, toen mij het 6e Stuk van het zeer belangrijke, maar nog te weinig gelezene tijdschrift voor Staats-Geneeskunde, van Dr. WEHLBURG in handen kwam; zoowel omdat het regtstreeks verwant is, met het door mij behandelde onderwerp, als omdat het misschien in vele andere opzigten zeer nuttig wezen kan, wil ik mij niet terughouden, hier een paar uittreksels mede te deelen, uit het daarin vervatte eerste stuk tot opschrift hebbende:

Over de noodwendige maatregelen der gezondheid-Policie, om de, door den beet van woedende dieren verwonde menschen, zooveel mogelijk tegen het uitbreken der watervrees te behoeden; door den Medicinaalraad en Phijsikus Dr. KRUGELSTEIN te *Ohrduff* (Henke, Zeitschr. f. d. st. A. K. 32 Ergh.)

» Zeer gunstig zijn de proefnemingen uitgevallen; die PRAZ met het galvanismus ter ontbinding van het speeksel gift in het werk stelde.

Eene teef had van eenen dollen reu eenen twee duim langen beet in de borst gekregen. Vier en twintig uren daarna, toen de wond reeds droog was, werd zij een half uur lang aan de werking eener Galvanische batterij van 40 platen blootgesteld. In den aanvang gaf de hond teekenen van eene hevige pijn, toen drongen eenige bloeddruppelen uit de wond, en er vormde zich eene halve lijn dikke korst, die den 4den dag daarna afviel. Den 16den dag daarop, was de wond genezen en de hond bleef gezond. Een, met het speeksel van eenen dollen hond, ingeënte hond werd 54 uren na de inenting gegalvaniseerd; er vormden zich korsten, die

op den 8sten dag afvielen, de wonden waren op den 12den dag gesloten en de hond bleef gezond. — Hieruit besluit PRARAZ 1) dat men nog na 54 uren het gift ontbinden kan, 2) dat men door de electriche stroomen ook op eenen afstand werken, ook diepere wonden met fistuleuse gangen, zelfs wanneer zij reeds gecauteriseerd waren, aan het galvanismus kan blootstellen; 3) dat het galvanismus het voordeel aanbiedt, van op eenen afstand het gift door scheikundige werking te vernietigen en de opslurping van hetzelfde te beletten, door dien het eene zamentrekking in de haarvaten bewerkt. PRARAZ stelde verder de volgende proefnemingen in het werk. Een dolle hond in de veeartsenijschool te *Alfort* was drie weken te voren van eenen dollen hond gebeten geworden. Hij gaf alle teekenen van uitgebrokene watervrees. Met het speeksel van dezen hond werden twee andere honden aan het voorhoofd en de ooren ingeënt. Een dezer honden werd aan de werking van het galvanismus blootgesteld, de wonden waren niet meer bloedende, doch de met de wonden in aanraking gebragte geleidraden bragten te weeg, dat aan de eene pool eenige droppels helder rood, aan de andere zwartachtig bloed te voorschijn kwamen; men merkte ook een tamelijk sterk opbruischen der vochten; het dier gaf teekenen van eene hevige pijn. De geleidraden werden niet eerder buiten aanraking met de wonden gebragt, voordat de laatste volkomen droog schenen. De hond werd den 7den Junij ingeënt; den anderen hond echter, liet men aan zich zelve over; den 4den Julij vertoonde zich bij den laatsten de dolheid en hij stierf daarna den 28sten dag na de inenting. De gegalvaniseerde hond werd vier maanden onder opzigt gehouden en bleef geheel gezond. De bij deze dieren door het galvanismus voortgebragte korsten lieten den 12den dag los en waren zoo sterk, dat zij de ooren doorboorden.

PRARAZ stelde nog meer proefnemingen in het werk. Den

25sten Maart 1830 liet men in *Alfort* eene 18 maanden oud zijnde teef door eenen buiten allen twijfel dollen hond bijten en zij ontving aan de linkerzijde der borst eene zoo sterke wonde, dat een driehoekige huidlap van meer dan 3 duim werd losgescheurd, dien men met eenige bloedige hechttingen bevestigde. 54 uren na den beet, stond de wond in ettering; men maakte echter de hechttingen los en bragt de geleiddraden eener uit 40 paren platen bestaande kolom allengs met alle punten der wondlippen in aanraking. De kunstbewerking duurde bijna een half uur. Het dier verried in den aanvang eene hevige pijn, scheen echter eindelijk minder gevoelig voor de inwerking der electriciteit te worden. Er kwamen eenige druppelen bloeds op de oppervlakte der wond te voorschijn en deze werden zelfs met tamelijk veel geweld naar buiten gedreven. Na deze kunst-bewerking ontstond er eene korst van ééne lijn die den 11^{den} dag los liet, den 16^{den} was de genezing volkomen. De hond werd langer dan 4 maanden opgesloten, heeft echter niet de minste ongewone teekens van zich gegeven. De toestand van dolheid van den hond, door welken deze was gebeten geworden, de omvang der wonde, die zij bekomen had, de aanmerkelijke tijd, die er verlopen was, voordat het galvanismus werd aangewend en het tegenbewijs, waarvan zoo straks zal worden melding gemaakt, zijn alle omstandigheden die aan deze uitkomst groote waarde schenken. De volgende daadzaak, hoezeer in hare omstandigheden niet gelijk aan de voorgaande, ondersteunt toch de gevolgtrekkingen, die uit de eerste schijnen voort te spruiten.

Tweede proefneming. Den 25sten Maart 1830, werd eene teef van 1 jaar, aan de binnenzijde der dij met het speeksel van eenen dollen hond ingeënt, die ook den, bij de eerste proefneming vermelden hond gebeten had. 54 uren na den beet werden de wonden door middel van het galvanismus gebrand. Het gevolg der branding waren korsten

van de dikte van 1 lijn, die den 8sten dag loslieten. De wonden waren omstreeks den 11den en 13den dag geheel genezen, en aan het dier konde men na vier maanden niets tegennatuurlijks bemerken.

Derde proefneming die aan de beide eerste als tegenbewijs dient. Een kleine hond werd, te gelijk met de teef der tweede proefneming, op dezelfde plaats en met hetzelfde speeksel ingeënt. Hij werd opgesloten en zonder eenige verdere behandeling aan zich zelve overgelaten. Tien dagen na de inënting verloor hij eelust en vrolijkheid, en kroop achter in zijn hok terug; den volgenden dag stortte hij zich met woede op alle voorwerpen die men hem aanbood, en den 5den dag na het uitbreken der ziekte stierf hij onder al de teekenen van dolheid.

Omtrent deze proefnemingen liet de *Académie de Médecine* te *Parijs*, door Dr. ADELON berigt geven. Deze herhaalde de proefnemingen van PRARAZ met twee honden, van welke hij den eenen door middel van de Wollastonsche kolom galvaniseerde, den anderen aan deszelfs lot overliet. De eerste hond onderging gedurende de aanwending van het galvanismus hevige pijnen, doch bleef gezond; de andere stierf drie weken daarna aan de gevolgen der uitgebrokene dolheid. Hoezeer deze ervaringen zeer ten voordeele dezer wijze van behandeling spreken, zoo is daaraan toch niet de behoorlijke opmerkzaamheid geschonken; zij geraakten in vergetelheid, misschien wel omdat er in de volgende jaren minder gelegenheid was, haar aan te wenden. Of men deze handelwijze ook bij menschen heeft aangewend, is mij onbekend gebleven; het schijnt mij veeleer, dat de zaak niet eens zoo algemeen bekend is geworden, als zij verdient, waarom ik de gelegenheid aangrijp, haar weder in het geheugen te brengen. Daar het galvanismus ook dan nog helpt, wanneer de wonde niet meer versch en reeds droog is geworden, zoo zal de tegenwerping, dat niet overal

galvanische kolommen voorhanden zijn, niet in aanmerking komen, daar er voorzeker in de meeste streken op niet te grooten afstand, wel zoodanige hulpmiddelen gevonden worden.

Uitmunten is ook de werking van het lood bij reeds uitgebrokene watervrees. Een Engelsch geneesheer FEIJERMAN meende door loodbereidingen de onmatige prikkeling der zenuwen te bedaren en zoo de vreeselijke opwekking weg te nemen, die eene hevige prikkeling der stemspleet en van het keelgat veroorzaakt, waardoor gevaar van stikken en de watervrees voortgebracht worden.

Volgens deze meening gaf hij het azijnzuur-lood in een bewezen geval van uitgebrokene watervrees. Hij gaf eerst 35 druppels *Extr. Saturni* op suiker. De pols was bevend en sloeg 105 in de minuut, en wegens de kramp duurde het 15 seconden, voordat het middel in de maag kwam. Een uur daarna sloeg de pols 98 maal en de lijder kreeg weder 40 druppels. De kramp in het keelgat was geringer en de lijder sliep een uur. Drie uur daarna werd wegens pijnlijk in de maag, eene aderlating van 8 oncen gedaan, en de lijder kreeg 45 druppels met honing. Twee uur daarna kreeg hij weder 45 druppels met honing en het slikken ging gemakkelijker, ook was de maagpijn verminderd. Twee uren daarna wilde de lijder wegens hevigen dorst, drinken; hierbij ontstonden echter hevige krampen, en hij kreeg nu 50 druppels *Extr. Saturni*. Vier uren daarna klaagde hij over koude in de ruggegraad en onvermogen van de onderste ledematen te bewegen, die geheel verlamd waren. De pols had 84 slagen. Nu verminderden de bezwaren der watervrees van uur tot uur aanmerkelijk. Om half 11 uur 's nachts (de kuur was 's ochtends 9 uren begonnen) nam de lijder 3 eetlepel *ol. Ricini* en kreeg nu alle drie uren 20 druppels van de loodoplossing. Om 12 ure volgde er stoelgang. Om 2 ure deed de lijder eene poging om te drinken

hij raapte al zijnen moed te zamen, en hoezeer zich op zijn gelaat de grootste afschuw teekende, zoo gelukte het hem toch eene aanmerkelijke hoeveelheid drank tot zich te nemen. Het lood werd nu op 10 druppels *pro dosi* verminderd en na 48 uren na de eerste gift van het *Estr. Saturni* waren alle verschijnselen van watervrees opgeheven; na 4 dagen was er ook niet het geringste spoor meer van aanwezig en de lijder had het voorkomen van een zeer verzwakt man, hij herstelde echter spoedig en kreeg het gebruik zijner ledematen terug.

Een gelijk geval van werking van het lood werd volgens CHAPMAN in de *Med. Chir. Zeitung* 1829 Beilage 2 St. 35 verhaald. De lijderes had dadelijk na den beet *Calomet* tot *Salivatie* toe gebruikt. Bij het uitbreken der watervrees kreeg zij *laudamum* en toen eene aderlating tot flauw wordens toe. Daar desniettemin de ziekte voortging, gaf CHAPMAN van 's morgens tot 's avonds elk half uur tien grein loodsuiker, en later, toen de loodsuiker maagpijnen deed ontstaan, elk half uur het *aqua Goulardi*. De beterschap begon spoedig en de zieke viel ook in slaap, toen de onderste ledematen verlamd werden; de verlamming verdween weder en de lijderes had in 4 dagen 130 grein loodsuiker en 4 oncen *aqua Goulardi* genomen."

(1 THESS. 5 v. 21^b.)

